

Rondje om het voormalige Sint Elisabeths of Grootte Gasthuis

Bij de receptie kunt u een folder ophalen met de route en onderstaande informatie.

Verwey Museum Haarlem is gevestigd in het voormalig Sint-Elisabeths of Grootte Gasthuis. Nadat het oorspronkelijke Sint-Elisabeths Gasthuis (aan het Verwulft), tijdens de grote stadsbrand in 1576, in vlammen opgaat, moet er een nieuw ziekenhuis komen. In 1597 betreft het Gasthuis het oude pand van het Minderbroedersklooster tussen de Kleine Houtstraat en het Groot Heiligland. Gasthuizen zijn bedoeld voor de armen; rijke burgers worden thuis verpleegd. Als het pand na de Tweede Wereldoorlog te klein wordt, komen er plannen voor nieuwbouw in de polders ten zuiden van de toenmalige stadsgrens. In 1971 verhuist het EG (Elisabeth Gasthuis) naar Schalkwijk en wordt het na een aantal fusies omgedoopt in Spaarne Gasthuis. Om u inzicht te geven in de geschiedenis van dit omvangrijke pand, waarin Verwey Museum Haarlem sinds 1990 gevestigd is, bieden wij u deze rondwandeling van ca. 15 minuten aan. De start is buiten voor de ingang van het museum.

Ingang museum

De naam van het ziekenhuis staan nog steeds boven de ingang. Net als bij de Grote of Sint-Bavokerk op de Grote Markt, is er een katholieke en een niet-religieuze variant. Het ziekenhuis dankt zijn naam aan de in 1207 in Hongarije geboren Elisabeth. Op haar veertiende trouwt ze met landgraaf Lodewijk van Thüringen. Tijdens een hongersnood trekt zij zich het lot van de armen en zieken aan en biedt hulp. **Elisabeth van Thüringen** sterft op 24-jarige leeftijd. Na haar dood wordt zij heilig verklaard. Ze wordt de patrones van de liefdadigheid, van ziekenhuizen, bedelaars en wanhopige mensen. Op de koperen gevelplaat boven de ingang van het museum staat Elisabeth te midden van hulpbehoevenden, zowel katholieken als niet-gelovigen. Iedereen was welkom. Veel ziekenhuizen in Europa dragen haar naam. **Loop naar rechts totdat u deze Gasthuispoort ziet.**

Gasthuispoort en gevelstenen

Op de bovenste, onlangs gerestaureerde, gevelsteen wordt de stadsbrand van 1576 afgebeeld. Te zien is hoe ziekenbroeders een patiënt vervoeren in een draagmand, van de brandende stad links naar het nieuwe gasthuis rechts, gevolgd door weeklagende ofwel vluchtende personen. Daaronder MDCCLXVII (1767, bouwjaar van de poort) en op de boog de tekst: *Gravamen corporale medicamen spirituale*. Dit betekent: het lijden van het lichaam is een geneesmiddel voor de geest.

Onder de boog zijn twee wapens te zien. Het wapen van Haarlem (rood) en dat van het Sint-Elisabeths Gasthuis (blauw) bestaande uit drie kronen, deze staan voor Hongarije, Bohemen en Thüringen en verwijzen naar Elisabeth van Thüringen.

Gasthuis- of Proveniershuisjes

Rechts van de poort staan de twaalf overgebleven Gasthuis- of Proveniershuisjes. Tussen 1608 en 1616 worden er twintig huisjes gebouwd, die te huur zijn en waarin bewoners verpleegd kunnen worden als ze ziek zijn. Het bouwen van huurhuizen was in de zeventiende eeuw een gebruikelijke vorm van geldbelegging voor gasthuizen. De huizen zijn daarmee een van de vroegste voorbeelden van seriebouw. In 1906 worden acht huisjes links van de poort afgebroken voor de bouw van de polikliniek (nu in gebruik door het ABC Architectuurcentrum en Museum Haarlem).

Loop verder langs de huisjes en sla aan het eind van de straat linksaf.

Aan de Gasthuisvest is de ingang van het in 1871 voltooide **hoofdgebouw** van het ziekenhuis. In de gevelsteen hoog boven de ingang hangt het wapen met de drie kroontjes. Tot voor kort was hier cultureel centrum de Egelantier gevestigd en het pand zal binnenkort worden omgebouwd tot hotel.

Loop verder en sla bij Blender linksaf, de Kleine Houtstraat in.

Ruim over de helft van deze straat is aan de linkerkant de **Gasthuispoort**, de oude ingang van het ziekenhuis. Onder de binnentuin liggen nog altijd de fundamenten van het voormalig Minderbroedersklooster. In de tuin stonden tot het begin van de twintigste eeuw houten huisjes waarin patiënten met besmettelijke ziektes werden verpleegd.

Volg het wandelpad in de binnentuin, loop de tuin uit sla linksaf zodat u weer in het Groot Heiligland staat.

Sla linksaf tot u aan de linkerkant het voormalig **Joles Ziekenhuis** ziet. De Davidster op het torentje verwijst naar de Joodse oorsprong. Mozes Joles financiert het ziekenhuis dat in 1930 opent als Joodse vleugel van het Sint-Elisabeths Gasthuis.

Het ziekenhuis heeft eigen verplegend personeel in dienst en een eigen keuken voor de koosjere maaltijden. De medische behandelingen doen de artsen van het Sint-Elisabeths Gasthuis. Er zijn maar weinig Joden verpleegd. Tijdens de bezetting wordt de vleugel bij het algemene ziekenhuis getrokken.

Als u nog een aantal meters doorloopt komt u weer bij het beginpunt.
Wij hopen dat u veel plezier beleeft aan deze wandeling!